

ความเป็นมาของมนุษย์และความหมาย

1. กำเนิดโลกและวิวัฒนาการของมนุษย์ชาติ

พุทธปรัชญามีกำเนิดมาจากความสนใจที่จะแก้ปัญหาของมนุษย์คือความทุกข์ เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกทรงผนวชด้วยเจตนารมณ์อันแรงกล้าที่จะค้นหาวิถีทางที่ทำให้มนุษย์พ้นทุกข์ด้วยทรงตระหนักแนวชีวิตตนเป็นทุกข์ ดังนั้นมรรควิธีทำให้มนุษย์พ้นทุกข์จึงเป็นแก่นหรือหัวใจของพระพุทธศาสนา เนื้อหาของพุทธปรัชญา จึงให้ความสำคัญเกี่ยวกับความทุกข์ของมนุษย์และหนทางแก้ไขมากกว่าปัญหาอื่น ๆ ที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตในปัจจุบันของมนุษย์ เป็นคนว่าปัญหาทางอภิปรัชญาเกี่ยวกับกำเนิดของโลกและสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ซึ่งศาสนาส่วนมากจะพยายามให้คำตอบ เพื่อสนองความต้องการใกรูของมนุษย์ให้สิ้นข้อสงสัยและสร้างเสริมศรัทธาในเริ่มแรก มีพุทธวจนะยืนยันคุณลักษณะพิเศษดังกล่าวของพระพุทธศาสนาปรากฏในสังยุตตนิกายคตอนหนึ่ง ดังนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ สีสุภวัน ใกล้เมืองโกสัมพี ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคทรงถือใบประคัลลายุ 2 - 3 ใบ ครอบงำพระหัตถ์ แล้วตรัสเรียกภิกษุทั้งหลาย มาแล้วตรัสถามว่า อภิกษุทั้งหลาย เหตุทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ใบประคัลลายุ 2 - 3 ใบที่เราถือครอบงำมีอภัยใบที่บนตน ไทจะมากกว่ากัน ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ใบประคัลลายุ 2 - 3 ใบ ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงถือครอบงำพระหัตถ์มีประมาณน้อย ทบตนมากกว่า พระเจ้าข้า

อย่างนั้นเหมือนกัน ภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่เรารู้อแล้วมีใคบอกเหตุทั้งหลายมีมาก ก็เพราะเหตุไร เราจึงไม่บอก เพราะสิ่งนั้นไม่ประกอบด้วยประโยชน์ มีโทษหมจรรยุมองตน ย่อมไม่เป็นไปเพื่อความหน่าย ความคลายกำหนัด ความดับ ความสงบ ความรู้ยิ่ง ความตรัสรู้ นิพพาน เพราะเหตุนี้ เราจึงไม่บอก

กฏกรกฎทั้งหลาย สิ่งอะไรเราไขว่คว้าแล้ว เราไขว่คว้าแล้วว่าในทุกๆ... นึกๆ
นี้โรคาภิรมณ์ก็ถูกๆ ก็เพราะเหตุไรเราจึงบอก เพราะสิ่งนั้นประกอบควยประโยชน์
เป็นพรหมจรรย์เบื้องต้น ยอมเป็นไปเพื่อความหมาย... นิพพาน เพราะฉะนั้นเราจึง
บอก กฏกรกฎทั้งหลาย เพราะฉะนั้นแหละ เหตุทั้งหลายจึงกระทำความเพียรเพียร
ตามความเป็นจริงว่า นึกๆ ฯลฯ นึกๆนี้โรคาภิรมณ์ก็ถูกๆ¹

ปัญหาอภิปรายเกี่ยวกับกำเนิดของโลกและสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ เป็นปัญหาที่เรียกว่า
"อภยากตปัญหา" คือปัญหาที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงตอบ เป็นปัญหาที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ
การดับทุกข์ซึ่งเป็นปัญหาเฉพาะหน้าในชีวิตปัจจุบันพระพุทธเจ้าได้ทรงเปรียบเทียบบุคคลผู้
ความต้องการทราบคำตอบของปัญหาค้างกล่าวหา เหมือนบุคคลผู้ถ่วงขวาน มีอาการปางตาย
แต่แทนที่จะให้แพทย์รับทำการรักษาด้วยมีวແຕ່ສນใจว่าใครเป็นผู้ยิง เป็นบุคคลในวรรณะไหน
ยิงมาจากทิศไหน และชนมีลักษณะอย่างไร ซึ่งในที่สุดก็จะตายเสียก่อนที่จะได้ทราบราย
ละเอียดของเหตุการณ์²

อย่างไรก็ตามพุทธปรัชญาไม่ถึงกับจะละเลยปัญหาเกี่ยวกับจักรวาลวิทยาเสีย
ทีเดียวในอัครคัมภีร์³ พระพุทธองค์ได้ทรงกล่าวถึงกำเนิดของสากลจักรวาลและทุกสิ่งทุกอย่าง
ที่อยู่ในสากลจักรวาล เมื่อมีพวกพราหมณ์มากถามทูลถามว่า สากลจักรวาลยอมเกิดมีขึ้นและ
ดำรงอยู่ได้โดยมีกฎธรรมชาติที่ยึดธรรมและไม่เปลี่ยนแปลงควบคุมให้เป็นไป กฎเหล่านี้ได้
ดำเนินมาเช่นนี้ตั้งแต่อดีตอันไม่มีใครสามารถรู้ได้ว่าเริ่มต้นเมื่อใด และก็จะคงดำเนินต่อไป

1 สัง.มหา. สีสปาสูตร. 19/1712-1713/493

2 ม.ม.จุฬาลงกูโยวาทสูตร. 13/147-152/130-135

3 ที.ปา. อัครคัมภีร์. 11/51-72/71-88

ในอนาคตอันไม่มีผู้ใดทราบได้ว่าจะสิ้นสุดลงเมื่อใด ไม่เคยปรากฏว่ามีจุดเริ่มต้นครั้งแรกและ
ก็ไม่มีจุดจบครั้งสุดท้ายจริง ๆ "แท้จริง ในสังสารวัฏนี้ ผู้สร้างสังสาร จะเป็นเทวดา
หรือพรหมก็ตาม หามีไม่ (เป็นแต่) ธรรมล้วน ๆ ย่อมเป็นไป เพราะการรวมกันเข้าแห่ง
เหตุ เป็นปัจจัยแล"¹

เกี่ยวกับคนกำเนิดของมนุษยชาตินั้น พระพุทธองค์ทรงแสดงคัคคานคำสอนของพวก
พราหมณ์ถือถือว่า เป็นมนุษย์ เกิดจากพระโอษฐ์ของพระเจ้าโดยทรงอธิบายให้พราหมณ์
ที่ใดเขามายวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาฟังว่า มนุษย์ทุกคนมีบรรพบุรุษเดิมมาจากตนเค
เดียวกันทั้งสิ้น ไมว่าจะอยู่ในวรรณะใด ชีวิตในยุคแรก ๆ นั้นจุติจากชั้นอภิสรรพหม. ยังไม่
มีเพศ มีชีวิตเป็นอาหาร มีชีวิตมีชีวนออกจากกายตนเองและสัญจรไปได้ในอากาศ ในสมัยนั้น
จักรวาลทั้งสี่ยังเป็นน้ำ มีคนมองไม่เห็นอะไร ยังไม่มีดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์และดวงคว
ทาง ๆ ตลอดจนกลางวันและกลางคืน

จักรวาล, สวรรค์และภพทวาชะ มีสมัยบางครั้งบางคราว โดยระยะเวลาที่ยาว
ชานานที่โลกนี้จะพินาศ เมื่อโลกกำลังพินาศอยู่ โดยมากเหล่าสัตว์ยอมเกิดในชั้น
อภิสรรพหม สัตว์เหล่านั้นใคร่สำเร็จทางใจ มีชีวิตเป็นอาหาร มีชีวิตมีชีวนออกจากกาย
ตนเอง สัญจรไปได้ในอากาศอยู่ในวิมานอันงาม สถิตอยู่ในภพนั้น สิ้นกาลที่ยาวชานาน
จักรวาล, สวรรค์และภพทวาชะ มีสมัยบางครั้งบางคราว โดยระยะเวลาที่ยาวชานาน
ที่โลกนี้จะกลับเจริญ เมื่อโลกกำลังเจริญอยู่โดยมาก เหล่าสัตว์พากันจุติจากชั้นอภิสสร-
พหมลงมา เป็นอย่างนี้ และสัตว์นั้นใคร่สำเร็จทางใจ มีชีวิตเป็นอาหาร มีชีวิตมีชีวนออก
จากกายตนเอง สัญจรไปได้ในอากาศ อยู่ในวิมานอันงาม สถิตอยู่ในภพนั้นสิ้นกาลที่ยาว
ชานาน ก็แหละสมัยนั้น จักรวาลทั้งสี่เป็นน้ำทั้งนั้นมีคนไม่เห็นอะไร ดวงจันทร์
และดวงอาทิตย์ยังไม่ปรากฏ เกิดเหตุหนึ่งและกึ่งเกิดยังไม่ปรากฏ ถูกและปฏิกยังไม
ปรากฏ เพศชายและเพศหญิงยังไม่ปรากฏ สัตว์ทั้งหลายถึงซึ่งอันนั้นเพียงวาตัว
เท่านั้น....²

¹ วิสุทธิมรรค 3/2/36, มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2519

² ศี. ป. ๕๑๓, ๑๑/๕๖/๗๖

ครั้นต่อมา เป็นเวลาอีกยาวนาน เกิดงวงกินลอย เป็นฝายบนพินนำทั่วไป มีลักษณะ "เหมือนนมสตกคคคเคียวไหวงค แล้วตั้งไว้ให้เย็นจับ เป็นฝายขางบน ฉะนั้น งวงกินจนถึงพรวมควยสี กลิ่น รส มีสีกลายเนยใสหรือเนยขนอย่างค ฉะนั้นมีรสอวยคจ รวงย้งเล็กอันหาโทษมิได้ ฉะนั้น"¹

ศาพคังหลาวน เป็นไป เป็นเวลานานมาก ซึ่งในระหว่างนี้ร่างกายก็ไคเริ่มแข็งตัว ขึ้นทีละน้อย ๆ จนสามารถทรงตัว เป็นรูปอยู่ไคบาง และตอนนเองชีวิตก็เริ่มปรากฏมีรูปร่าง ต่าง ๆ กันหลายอยางให้เห็นไคชัดเจนซ้นกวาเดิม

คูกูรวาเสฏฐะและภารทวาชะ ครั้นต่อมาตัวเหลวนั้นพากันบริโภคนงวงกิน รับประทานงวงกิน มีงวงกินเป็นอาหารค่างอยู่ไคสีกาลชานาน ควยเหตุที่ตัวเหลานน มีวเพลินบริโภคนงวงกินน้อย รับประทานงวงกิน มีงวงกินเป็นอาหาร ค่างอยู่ไคสีกาลชานาน ตัวเหลานนจึงมร่างกายแข็งกลาซ้นทกที่ ทังนี้วพรรณก็ปรากฏวแตกตางกัน ไป ตัวบางพวกมีผิวพรรณงาม ตัวบางพวกมีผิวพรรณไมงาม²

เมื่อไอชะของคินหมคไป สิ่งที่มีรูปร่างคลายเหคก็เกิดซ้นบนพินคิน และตัวที่อาศัยอยู่บนพินโลกไคอาศัย เห็นกันเป็นอาหาร หลังจากหมคเหคแล้ว พืชพันธุ์ประเภทผลไม เป็นอาหารซ้นคไปและคามากถึงยุคมีชา เป็นอาหาร ระยะเวลายุคหนึ่ง ๆ คังกลาวน เป็นไปนานแสนนานและในที่สุดลักษณะอาการของเพศก็ปรากฏซ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. ป.อ.อัครัญสูตร. 11/56/76

2. ป.อ.อัครัญสูตร. 11/57/77

คุกควาเสฏฐะและภารทวาชะ ครั้นต่อมา เมืองวนคืนของสัตว์เหล่านั้นหายไปแล้ว
 ก็เกิดมกระบิคนั้น กระบิคนั้นปรากฏลักษณะคล้ายเหค กระบิคนั้นถึงพร้อมควยสี กลิน
 รส มีสีเหมือนเนยใส หรือเนยขนอย่างคี่ ฉะนั้น ไคมีรสอรอยคจรวงผึ้ง เล็กอันหาโทษ
 มีโค ฉะนั้น คุกควาเสฏฐะและภารทวาชะ ครั้นนั้น สัตว์เหล่านั้นพยายามจะบริโภค
 กระบิคน สัตว์เหล่านั้นบริโภคกระบิคนอย รับประทานกระบิคน มีกระบิคนเป็นอาหาร
 ค้ำรงอยไคสิ้นกาลนาน... เมื่อสัตว์ทั้งสองพวกนั้น เกิดมีการไคตัวคหมันกันขึ้น เพราะ
 ทะนงค้ว ปรารภควีพรณเป็นปัจจัย กระบิคนก็หายไป เมื่อกระบิคนหายไปแล้ว ก็เกิดมี
 เกรือคินขึ้น เกรือคินนั้นปรากฏคล้ายผลมะพร้าวที่เคียว เกรือคินนั้นถึงพร้อมควยสี รส
 กลิน มีสีคล้ายเนยใสหรือเนยขนอย่างคี่ ฉะนั้น ไคมีรสอรอยคจรวงผึ้ง เล็กอันหาโทษมีโค
 ฉะนั้น... คุกควาเสฏฐะและภารทวาชะ ครั้นนั้น พวกสัตว์บริโภคชาวสาละทเกิดขึ้นเอง
 ในทที่ไมคองไค...

คุกควาเสฏฐะและภารทวาชะ ครั้นนั้น พวกสัตว์บริโภคชาวสาละทเกิดขึ้นเองใน
 ทที่ไมคองไค พวกนี้รับประทานชาวสาละทนั้น มีชาวสาละทนั้นเป็นอาหาร ค้ำรงมาไคสิ้น
 กาลชานาน ก็โดยประการที่สัตว์เหล่านั้นบริโภคชาวสาละทนั้นเกิดขึ้นเองอย รับประทาน
 ชาวสาละทนั้น มีชาวสาละทนั้นเป็นอาหาร ค้ำรงมาไคสิ้นกาลชานาน สัตว์เหล่านั้นจึงมี
 รางกายแข่งกลาชนทุกท ทั้งควีพรณก็ปรากฏว่าแตกต่างกันออกไป สัตว์ก็มีเพศหญิง
 ปรากฏและบรัชก็มีเพศชายปรากฏ นยวาสัตว์ก็เพงคบรัชอยเสมอ และบรัชก็เพงคสัต
 อยเสมอ เมื่อคนทั้งสองเพศต่างเพงคกันอยเสมอ ก็เกิดความกำหนคชน เกิดความ
 เรารอนชนในกาย เพราะความเรารอนเป็นปัจจัย เขาทั้งสองจึงเสัพเมถุนธรรม
 กัน¹

ในระยะค่อมามนุษย์ ก็เริ่มสร้างกระทอมค้อย เริ่มสะสมข้าวไวคินกันในวันคองไป
 แทนที่จะหากินไปในวันหนึ่ง ๆ ในทศคอาหารที่สะสมไวกรอยหรือลง จึงคคคานแบงทคินกัน
 เพือจะไคเป็นสมบัติของคแต่ละคน เมื่อทคคนมีสมบัติเป็นของคแล้ว การขโมยก็เกิดขึ้นตามมา
 คคจากนั้นกมีการลงโทษขโมย แล้วคคมากมีการเลือกตั้งเผกครองหมคณะ เพือให้ความ
 ยุคิธรรมแก่ลูกหมคในคคเรองขโมยและเรองอื่น ๆ คคจากนั้นกเกิดคนประเทสูงศักดิ์ขึ้น เป็น

¹ที่.ปา.อักษณยสูตร. 11/59/79

ชนชั้นปกครองหรือวรรณะกษัตริย์ เกิดมีผู้นำเกรงความดี ความชั่ว จึงเกิดมีพราหมณ์นำเพ็ญ
 ทบะเจริญญาณ และพราหมณ์พวกต่างและสอนคัมภีร์ เมื่อมีการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันชน
 ก็ทำให้เกิดการแบ่งหน้าที่งานกันเป็นพวกแพศย์และศูทร มนุษย์ทั้ง 4 วรรณะ นิมิตต์และ
 ชั่ว ความแตกต่างของมนุษย์อยู่ที่ความประพฤติและการกระทำเท่านั้น ชาศิกำเนิดหรือวงศ์
 ตระกูลไม่เป็นเครื่องบังชัความดีเลวของมนุษย์ได้ บุคคลย่อมมีดีแล้วไปถึงพร้อมด้วยความรู้
 และความประพฤติประเสริฐที่สุดทั้งในหมู่เทวดาและมนุษย์ด้วยกันเอง

เรื่องของผู้ที่เหมือนกัน จะต่างกันหรือเหมือนกัน จะไม่ต่างกันหรือไม่เหมือนกันก็
 คุยธรรมดาเท่านั้น ไม่ใช่นอกไปจากธรรมดา กรกว่าเสฏฐะและภราทวาชะ ความจริงธรรมดา
 เท่านั้น เป็นของประเสริฐสุดในประชชน ทั้งในเวลาทีเห็นอยู่ ทั้งในเวลาภายหลังหน้า¹

...ก็กรว่าเสฏฐะและภราทวาชะ ถึงเราก็กถาวอย่างนั้นว่า กษัตริย์เป็นประเสริฐ
 ที่สุดในหมู่มนุษย์ก็จริงก็จริง ทานผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เป็นประเสริฐที่สุด
 ในหมู่เทวดาและมนุษย์²

ก่อนที่จะสิ้นสหัสวรรษ ผู้วิจัยใครต่งขอสังเกตุว่า สำระสำคัญของวิวัฒนาการของ
 มนุษย์ชาติที่กล่าวถึงข้างต้น แม้จะกล่าวไม่ไควว่าเป็นการบรรยาย หลักวิวัฒนาการตามความ
 หมายของชาร์ลส์ คาร์วิน (Charles Darwin) แตกมีขอความหมายไควสอดคล้องกับทฤษฎี
 วิวัฒนาการตามแนววิทยาศาสตร์สมัยใหม่หลายประการ เป็นต้นวาสภาวะของชีวิตในยุคแรก
 ที่ เป็นแบบง่าย ๆ ยังไม่มรูปร่างที่แน่นอน แลวค่อย ๆ วิวัฒนาการเป็นชีวิตที่สลับซับซ้อนชน
 ตลอดจนหลักการที่ชีวิตค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปโดยใช้เวลาอันยาวนาน เป็นต้น

¹ที่.ปา.อัครัญสูตร. 11/66/86

²ที่.ปา.อัครัญสูตร. 11/72/87-88

2. ความหมายของมนุษย์

คำว่า "มนุษย์" ที่ใช้ในภาษาไทยนำมาจากคำ "มนุษย์ะ" ในภาษาสันสกฤต รูปศัพท์ภาษาบาลีหรือมคธ เป็น "มนุสสะ" เป็นคำนามแปลว่า คนหรือชน ในภาษาไทย ในภาษามคธนักปราชญ์ทางศัพทศาสตร์ได้ให้ความหมายไว้อย่างดังนี้¹

1. ในคัมภีร์อรรถกถาปิฎก มลลัจจานะ หน้า 179 ว่า การฉภาकरण มนุสฺสึคิ มนุสฺสโส มฺรฺเตหฺและมิชฺเตหฺ ชฺวามนุสฺย

2. ในคัมภีร์อิติราชนปทีปิกาสี หน้า 701 ว่า

ก. มโน อสูสโส อสูสนโน อสูสาคิ มนุสฺสโส (พหุพหิ) มฺมีใจฺสงฺชฺวามนุสฺย

ข. หิตา หิติ มนฺติ ชานาคีติวามนุสฺสโส (มฺนุโพชฺเน อสูสโส) อิกนฺยหนึง มฺรจกฺปฺระโยชนชฺวามนุสฺย

ค. มโน อปฺจฺจนฺติ วามนุสฺสโส (อสูสโสมฺนฺ ลง อสูส ใจฺจฺย) อิกนฺยหนึง มฺเป็นฺเหลากอ (ลูกหลาน) ชฺวามนุสฺย

3. ในคัมภีร์สัททนต์ จากธาตุปทีปิกา หน้า 251 ว่า

ก. มโน อปฺจฺ มนุสฺสโส มฺเป็นฺเหลากอชฺวามนุสฺย

ข. ยถาพฺล อุตฺตโน หิติ มนฺเตติ มนุสฺสโส มฺรจกฺปฺระโยชนชฺวามนุสฺย (หรือมฺรจกฺลึงฺท เป็นฺปฺระโยชน เกอฺกุลแกตฺนตามก่าลฺงชฺวามนุสฺย)

ค. มนุสฺส อสูสฺนฺนฺตฺวา วามนุสฺสโส อิกนฺยหนึงชฺวามนุสฺย เพราะใจฺสงฺ

¹พระเทพเมธี, "แกมมนุษย์", พจนานุกรม ปีที่ 6 เล่มที่ 11 เดือนพฤศจิกายน 2495,

ความหมายของคำความหมาย ตามมติที่ปรึกษาพรราชบัญญัติพหุศาสตรได้ให้ไว้ เมื่อประมวลแล้วคงได้ความเป็น 3 ประการคือ

- 1. คำความหมายหมายความว่า เป็นเหลากอ, เชื้อสายหรือลูกหลานของมนุษย์
- 2. คำความหมาย หมายความว่า เป็นบุตรและมิใช่บุตร (ซึ่งใดแกมที่รู้จักตัว, รู้จักเหตุรู้จักผล, รู้จักบาปบุญคุณและโทษนั่นเอง) ผู้รู้จักประโยชน์และมิใช่ประโยชน์

3. คำความหมาย หมายความว่า มีใจสูง สูงโดยหน้าชั้น มากชั้น พอกพูนชั้น กอชน สิ่งสมชั้น คือ ปฏิบัติดีทำกรรมสิ่งสมชั้นนั่นเอง มีใจสูงฐานสูง (อจโจ) แต่เป็นอุสสนโน หรือ อุสสนน ใจที่ประกอบด้วยมนุษยธรรม คุณธรรม มีศีลธรรมหรือจิตใจดีเป็นบุญเป็นกุศล

แต่ความหมายในประการที่ 2 และที่ 3 นี้โดยใจความแล้ว ไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ เป็นอย่างเดียวกันนั่นเอง เพราะมีใจสูง ก็คือ มีใจรู้จักเหตุและมิใช่เหตุ รู้จักตัว รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักบาปบุญคุณและโทษ รู้จักประโยชน์มิใช่ประโยชน์นั่นเอง จึงสรุปลงได้เพียง 2 ประการเท่านั้น คือ

- 1. คำความหมาย หมายความว่า เป็นเหลากอ เชื้อสายหรือลูกหลานของมนุษย์

มีบรรดาอธิบายว่า ชาวอินเดียโบราณบางพวกเชื่อกันว่า "มนุษย์" นั้น เป็นบรรพบุรุษของมนุษย์ทั้งหลายตั้งแต่ครั้งประณมกลปี และกล่าวกันว่าเป็นคนเดียวกับพระเจ้าสมมติราชที่มีเรื่องปรากฏในคัมภีร์อันนัมในพุทธศาสนา ส่วนในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 เรียกว่า มนุและอธิบายไว้ว่า เป็นชื่อของพระผู้สร้างมนุษย์ชาติและปกครองโลก มี 14 องค์เรียงกันเป็นยุค ๆ ไป ยุคหนึ่งเรียกว่า "มันวันคร" นานกว่า 4,000,000 ปี องค์แรกคือ พระสวามนุวะ พระมนูองค์นี้ถูกกล่าวว่าเป็นผู้ทรงออกกฎหมายหรือธรรมศาสตร์ ซึ่งยังมีอยู่ครบถ้วนทุกวันนี้ เรียกว่า มนุสังหิตาหรือมนุสมฤติ เพราะฉะนั้น คำ มนุ จึงหมายถึงกฎหมายก็ได้

2. คำวามนุษย หมายความว่า ผู้มีใจสูง

มีอรรถาธิบายว่า ผู้ที่สมควรจะได้นามวามนุษยนั้น มีใจเพราะมีรูปร่างลักษณะ
 สันฐานอันสมประกอบหรือสวยงามได้สัดส่วน กล่าวคือมีใจสำคัญอยู่ที่รูปร่างลักษณะ สันฐาน
 แต่ประการใด แต่หากอยู่ที่ใจและใจนั้นจะต้องเป็นใจที่สูง คือใจที่ประกอบด้วยมนุษยธรรม

ความหมายคำว่า "มนุษย์" ในข้อแรกเป็นเรื่องของความเชื่องที่มีอยู่คงเดิมในหมู่
 ชาวอินเดียนโบราณ ส่วนความหมายในข้อหลัง เป็นความหมายที่ใช้ในพุทธปรัชญา ซึ่งสอดคล้อง
 กับความเข้าใจของชนโดยทั่วไปในปัจจุบัน นักปราชญ์ชาวตะวันตกที่มีชื่อเสียง เช่น พลาโต
 (Plato) และ อริสโตเติล (Aristotle) ต่างก็ให้คำจำกัดความคำว่า "มนุษย์" ไว้
 ว่าเป็น "สัตว์ที่มีเหตุผลและมีสติปัญญา" 4

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ อธิบายคือ 5 หรือเบญจศีลไว้ว่า

ศีล 5 หรือเบญจศีล (การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย, การรักษาปกติตาม
 ระเบียบวินัย, ขอบัญญัติในการเว้นจากความชั่ว - the Five Precepts; rules
 of morality).

1. ปาณาติปาตา เวรมณี (เว้นจากการปลงชีวิต, เว้นจากการฆ่า การ
 เบียดเบียนกัน - to abstain from killing)
2. อทินนาทานา เวรมณี (เว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้, เว้นจากการ
 ลักโกง หลอกหลวง ทำลายทรัพย์สิน - to abstain from stealing)
3. กาเมสุมฺมิจฉาจฺจรา เวรมณี (เว้นจากการประพฤติผิดในกาม เว้นจากการ
 ลวงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่ หวงแหวน - to abstain from sexual misconduct)
4. มุสาวาทา เวรมณี (เว้นจากการพูดเท็จ - to abstain from false
 speech)
5. สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี (เว้นจากนำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็น
 4๕ ทดกแห่งความประมาท, เว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษ - to abstain from intoxi-
 cants causing heedlessness)

คือ 5 ข้อ ในบาลีชั้นเดิมส่วนมากเรียกว่าลัทธิชาต.5 (ข้อปฏิบัติในกฎฝึกตน training rules) บาง ธรรม 5 บาง เมื่อปฏิบัติไปตามกฎข้อว่าเป็นผู้มีศีล คือ เป็นเบื้องต้นที่รู้จักว่าเป็นผู้มีศีล (virtuous) คำว่า บุญศีลที่มาจากในพระไตรปิฎก ปรากฏในคัมภีร์ขนอบทานและพุทธวงศ์ ต่อมาในสมัยหลัง มีชื่อเรียกเพิ่มขึ้นว่าเป็น นิจศีล (ศีลที่ควรศึกษาเป็นประจำ - virtues to be observed uninteruptedly บาง ว่าเป็นมนุษย์ธรรม (ธรรมของมนุษย์หรือธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ -virtues of man) บาง¹

ธรรมานุกรม ได้ให้คำจำกัดความคำว่า "มนุษย์" แตกต่างไปอีกปริยายหนึ่ง คือ

เมื่อดูถึงมนุษย์น่าจะหมายความว่า เป็นมนุษย์โดยชาติ คือ เกิดมาเป็นมนุษย์ตาม ชาติอย่างหนึ่ง เป็นมนุษย์ด้วยความประพฤติคืออยู่อย่างหนึ่ง คนที่เกิดเป็นมนุษย์โดยชาติ จะประพฤติอย่างไรก็ถือว่าเป็นมนุษย์โดยชาติ แต่ถาเป็นมนุษย์โดยความประพฤติ ต้อง เป็นมนุษย์ด้วยความประพฤติดีให้สมกับความเป็นมนุษย์ คนที่เกิดมาทั้งหมดตลอดถึงสัตว์ เจริญฉาน ไฉนว่าเป็นสัตว์เหมือนกันหมด ทางพระพุทธานุศาสนิกเรียกว่าสัตว์ แต่มนุษย์ กับสัตว์เจริญฉานจะต่างกันเพราะความประพฤติธรรม มีภาวนาในโลภนิตินิแสดงไว้ว่า การกิน การนอน การกล่าว เมตตของกันและสัตว์เหมือนกัน ธรรมนั้นแหละทำคนให้ วิเศษยิ่งกว่าสัตว์ ถ้าคนเสื่อมจากธรรมแล้วก็เหมือนสัตว์เจริญฉานนั่นเอง²

ฉะนั้นความแตกต่างระหว่างมนุษย์และสัตว์เจริญฉาน คือ มนุษย์ธรรมหรือธรรมที่ ทำให้เป็นมนุษย์ ซึ่งเรียกว่ามุตตสปฏิบัติทา (ข้อปฏิบัติอันเป็นไปสำหรับมนุษย์) ถ้าบุคคลใด ปราศจากธรรมนี้แล้วเรียกไควา เป็นมนุษย์โดยชาติหรือสักแต่ว่าเป็นมนุษย์ พระพุทธเจ้า ทรงสั่งสอนให้คนเป็นมนุษย์ คือ ทรงสอนให้รู้จักธรรมของมนุษย์ยิ่งกว่าสัตว์เจริญฉาน บุคคล

¹พระราชวรมณี, พจนานุกรมพุทธศาสตร์, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2518, หน้า 143-144

²สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์, ธรรมานุกรม, (โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2519), หน้า 458-459

จะประพฤติกิรรมของมนุษย์ใดคงมีความตั้งใจว่า จะประพฤติชอบไ้ยิ่งกว่าเจริญ และ
 ควบเหคนคนที่มาบวช ท่านจึงคงถามว่า "มนสิโสติ?" (ท่านเป็นมนุษย์หรือ) ทั้งนี้เพราะ
 แมคนทบวชค่างก็เป็นมนุษย์อยู่แล้วโดยชาติ แต่อชยาศัยใจคออาจจะไม่เป็นมนุษย์ก็ได้ มนุษย์
 ในทงนี้จะหมายควมว่า รุกคชว ฌิกถุ และมทจะละชั่วทำดีหรือไม่

3. ภพภูมิและศักดิ์ศรีของมนุษย์

ทุกคนที่เกิดมาเป็นมนุษย์บนท้องอาศัยกรรมที่ททำไว้ในปางก่อน ซึ่งเรียกว่า ุพเพ
 กตบญุตา เพราะภูมิของมนุษย์นั้นคือชวา "สคติ" อันพระพรของครัดเปรียบไว้เหมือนบุคคล
 ทรมรอนเห็นคนเห็นอยและหิวกระหายโเคเขามาถึงหรืออนในร่มไม้เกิดในพทอนเสมอ มีใบ
 ออนและใบแตกหนา ทำให้ได้รับความสบายเป็นอันมากดังนี้

อุกรุ ส่ารับตร เรายอมกำหนดใจบุคคลบางคนในโลกนี้ ด้วยใจอย่างนี้ว่า บุคคล
 นี้ปฏิบัติอย่างนั้น, คำเนินอย่างนั้น, และชนสันทางนั้น เบองหนาแตกาย, เพราะกาย
 แตก จักอุปติในหมมนุษย์โดยสมยตอม เรายอมเห็นบุคคลนั้น เบองหนาแตกาย, เพราะ
 กายแตก, อุปติแล้วในหมมนุษย์ เสวยสุขเวทนาเป็นอันมาก ควบทิพยจักษอันบริสุทธิ
 ลวงจักษของมนุษย์ อุกรุ ส่ารับตร เปรียบเหมือนคนไม่เกิดในพทอนเสมอ มีใบออนและ
 ใบแกอนหนา, มีเงาหนาทบ ลำคบนัน บรมณ์ตัวอนความรอนแผคแผ, ครอบงำ
 เห็นดูเห็นอย สะทกสะทาน หิวระหุาย มุงมาสนุนไมนนแหละ โดยมรรคาสายเดี่ยว
 บรมณ์จักษเห็นเขาแล้วพึงกล่าวอย่างนี้ว่า บรมณ์ปฏิบัติอย่างนั้น คำเนินอย่างนั้นและ
 ชนสันทางนั้น จักมถึงคนไม่เกิดเดี่ยว โดยสมยตอม บรมณ์จักษนั้น พงเห็นเขานึ่ง,
 หรืออนนุในเงาคนไมนน เสวยสุขเวทนาเป็นอันมาก แมคนใด อุกรุส่ารับตร เรายอม
 กำหนดใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจ ฉนั้นเหมือนกันแล, อย่างนี้ว่า บุคคลนี้ปฏิบัติ
 อย่างนั้น คำเนินอย่างนั้น, และชนสันทางนั้น, เบองหนาแตกาย, เพราะกายแตก
 จักอุปติในหมมนุษย์โดยสมยตอม เรายอมเห็นบุคคลนั้น เบองหนาแตกายเพราะกาย
 แตกอุปติแล้วในหมมนุษย์ เสวยสุขเวทนาเป็นอันมาก ควบทิพยจักษอันบริสุทธิ ลวง
 จักษของมนุษย์¹

¹ม.ม.มหาสัณฑนาทศุคร. 12/174/120

คติแห่งมนุษย์จึงได้ชื่อว่า "สัคติ" ซึ่งเป็นคติที่ยากแก่การไปถึงสำหรับสัตว์โดยทั่วไป พระพุทธองค์ทรงแสดงถึงความยากลำบากในการมาเกิดเป็นมนุษย์ ในพาลบัณฑิตสูตร อปริ-
 ปิณาสก์ มีฉินนิกาชาว่า เปรียบเหมือนบุรุษโยนดวงตาเคียวลงไปในมหาสมุทร บวงนั้นตกลง
 พัดพาไปทางนั้นทางนี้อยู่ตลอดเวลาไม่เคยหยุดนิ่ง ในมหาสมุทรนั้นมีเตาตาบอดตัวหนึ่ง ซึ่ง
 จะโผล่หัวขึ้นมาในระยะเวลา 100 ปี ต่อครั้งหนึ่ง โอกาสที่หัวเตาตัวนั้นจะเอากอสามขา
 ไปในดวงตาเคียวนั้นยิ่งง่ายกว่าการที่คนพาลที่ตกไปสู่กำเนิดอันต่ำแล้วจะกลับคืนมาสู่ความ
 เป็นมนุษย์อีก

กฏรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษโยนหม้อดวงตาเคียวไปในมหาสมุทร หม้อนั้น
 ถูกลมตะวันออกพัดไปทางทิศตะวันตก ถูกลมตะวันตกพัดไปทางทิศตะวันออก ถูกลมเหนือ
 เหนือพัดไปทางทิศใต้ ถูกลมใต้พัดไปทางทิศเหนือ มีเตาตาบอดอยู่ในมหาสมุทรนั้น ลวง
 ไปเรื่อยไปจึงจะผุดขึ้นครั้งหนึ่ง กฏรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน
 เตาตาบอดตัวนั้นจะพึงเอากอสามขาที่หม้อดวงตาเคียวในหม้อดวงตาเคียวนั้น

ภิกษุเหล่านั้นทูลว่า ขอนั้นเป็นไปไม่ได้เลย พระพุทธเจ้าชา ข้าแต่พระองค์
 ผู้เจริญ ถ้าจะเป็นไปโดยบังเอิญบ้างครั้งบ้างคราว ก็โดยลวงระยະกะฤๅนแนอนๆ

กฏรภิกษุทั้งหลาย เตาตาบอดตัวนั้นจะพึงเอากอสามขาที่หม้อดวงตาเคียวในหม้อได้
 ยังจะเร็วกว่า เรากล่าวความเป็นมนุษย์ที่คนพาลไปสู่วินิบาตคราวหนึ่งแล้วจะพึงได้,
 ยิ่งยากกว่า.....¹

ในเอกนิบาต อังคตครนิกาภ ก็มีพุทธวจนะแสดงไว้ว่า ในบรรดาสัตว์ทั้งหลาย
 สัตว์นำมีมากกว่าสัตว์บก และในบรรดาสัตว์บกนั้น สัตว์ที่มากเกิดเป็นมนุษย์มีน้อยกว่าสัตว์ที่มาก
 เกิดเป็นอย่างอื่นที่ไม่ใช่มนุษย์ ในบรรดาสัตว์ที่จุติจากมนุษย์แล้วที่จะโคกลับมาเกิดเป็นมนุษย์
 อีก มีน้อยกว่าสัตว์ที่จุติจากมนุษย์แล้วไปเกิดในอภายภูมิ 4 และที่จะได้ไปเกิดเป็นเทวดาซึ่ง
 มีคุณธรรมในชั้นสูงกว่า ก็จะมีน้อยลงไปตามลำดับ

¹ม.อปริ.พาลบัณฑิตสูตร. 14/481/274

กกรรมทั้งหลาย สัตว์ที่เกิดมามากมีเป็นส่วนน้อย สัตว์ที่เกิดในน้ำมากกว่าโดยแท้ สัตว์ที่กลับมาเกิดในมนุษย์เป็นส่วนน้อย สัตว์ที่กลับมาเกิดในกำเนิดคนจากมนุษย์มากกว่าโดยแท้... กกรรมทั้งหลาย สัตว์ที่จติจากมนุษย์กลับมาเกิดในมนุษย์ มีเป็นส่วนน้อย สัตว์ที่จติจากมนุษย์ไปเกิดในนรก เกิดในกำเนิดสัตว์เดียรัจฉาน เกิดในปัตติวิสัยมากกว่าโดยแท้ สัตว์ที่จติจากมนุษย์ไปเกิดในเทพยดามีเป็นส่วนน้อย สัตว์ที่จติจากมนุษย์ไปเกิดในนรก เกิดในกำเนิดสัตว์เดียรัจฉาน เกิดในปัตติวิสัยมากกว่าโดยแท้...

ในอิติวตตะกะมีเรื่องกล่าวถึง เทวคาที่ถึงอายุขัยจะต้องจติจากเทวโลกลงมาเกิดในโลกของมนุษย์ สหายเทวคาต่างพากันอนุโมทนาว่า

...แนะนำผู้เจริญ ท่านจากเทวโลกนี้ไปแล้วจนถึงสักติ จนถึงความเป็นสหายแห่งมนุษย์ทั้งหลายเถิด ท่านเป็นมนุษย์แล้ว จงใคร่ศึกษาอย่างยิ่งในพระสังฆธรรม ศรัทธาของท่านนั้นตั้ง เป็นภคชาติตั้งลงมน มีมธุเกิดแล้วมธุคงในพระสังฆธรรมที่พระคถาคตประกาศดีแล้ว อันใคร ๆ พึงนำไปมีโคศลอกฉัพ ท่านจงละกายทุจริต วิจจริต มโนทุจริต และอย่ากระทำอกุศลกรรมอย่างอื่นที่ประกอบด้วยโทษ กระทำทุกผลควายกายควายว่าจ๋าใหม่มาก กระทำทุกผลควายใจหยาปรมาณมีโค หุอาอุปธิมีโค แต่เนท่านจงกระทำบุญอันให้เกิดสมมติขึ้นใหม่มากควยท่านแล้วยังสัตว์แม่เหลาอันใหญ่อยู่ในพระสังฆธรรมในพรหมจรรย์...²

แสดงว่าแต่ใ้ไ้มาเกิดในโลกมนุษย์นั้น พึงยึดมั่นในการทำความดีและมีศรัทธาในพระสังฆธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า สร้างสมกุศลกรรมทั้งควายกาย วาจาและใจให้มาก ละเว้นการประกอบอกุศลกรรมทั้งกายทุจริต วิจจริตและมโนทุจริต เพราะโลกมนุษย์มีปัญหาทั้งสุขและทุกข์ต้องเผชิญและหาหาภัยให้ไซ้ปัญญาและฝึกอบรมคุณธรรมไ้มากกว่าในเทวโลก

¹ อัง. เอก. เอกธัมมาทีมาลี อิกนัยหนึ่ง. 20/205/44

² ท. อิติ. โลกสูตร. 25/262/268

หรือสวรรค์ ซึ่งมีแต่ความสุขสบาย โลกมนุษย์จึงเป็นเวทีแห่งการต่อสู้ระหว่างความดีและความชั่ว อันมนุษย์พึงดำเนินชีวิตด้วยความรอบคอบ และถือเป็นโอกาสดีในการฝึกอบรมคุณธรรม และสร้างสมคุณงามความดี เพื่อสามารถบรรลุคุณธรรมขั้นสูงสุดได้ในที่สุด จะเห็นได้จากการที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระองค์และพระอรหันตพญาคือ พระอัครสาวกกลอนบรมมรรคผลในโลกมนุษย์นี้เอง ในแง่นี้จึงกล่าวได้ว่า พุทธปรัชญา เน้นความสำคัญของมนุษย์อย่างยิ่ง ในฐานะที่ภพของมนุษย์เป็นภพกลาง ซึ่งจากมนุษย์อาจจะไปสู่สภาพที่ต่ำสุดคือไปสภาวะเกิดของสัตว์นรกหรือไปสู่สภาพที่สูงสุด เช่น เกิดเป็นรูปพรหมหรืออรุปรพพรหมก็ได้และมนุษย์ผู้ฝึกอบรมตนเองให้เป็นผู้บริสุทธิ์ทั้งทางกาย วาจา ใจ ก็สามารถเข้าถึงความหลุดพ้นได้

พุทธศาสนาแบ่งภพภูมิของสัตว์ประเภทต่าง ๆ ในจักรวาลออกเป็น 31 ภูมิ ตามคุณธรรมสูงต่ำแห่งจิตใจของสัตว์ ดังนี้

1. สุกตภูมิ โลกภูมิที่มีความสุขมากกว่าความทุกข์ มี 27 ชั้นเรียงจากชั้นสูงสุดลงไปตามลำดับ ดังนี้

อรูปาวจรภูมิ 4 ชั้น เป็นที่อยู่ของอรุปรพพรหม 4 คือ พรหมที่ไม่มีรูป มีแต่จิตล้วน

รูปาวจรภูมิ 16 ชั้น เป็นที่อยู่ของรูปพรหม 16 คือ พรหมที่มีทั้งรูปและจิต แต่ไม่มีเพศ

กามาวจรภูมิ 7 ชั้น แบ่งเป็น สวรรค์ที่อยู่ของเทวดา 6 ชั้น และมนุษย์โลกที่อยู่ของมนุษย์เป็นชั้นต่ำสุด สัตว์ที่อาศัยอยู่ในภูมินี้ยังล้วนเกี่ยวข้องกับกามทั้งสิ้น เป็นสัตว์ที่มีทั้งรูปจิตและเพศ แต่มนุษย์มีกายหยาบกว่าเทวดา

2. ทกตภูมิ โลกภูมิที่มีความทุกข์มากกว่าความสุข มี 4 ชั้น ดังนี้

เครีจันณภูมิ โลกภูมิของสัตว์เคี้ยวเอื้องทุกชนิด มีกายหยาบและมีเพศ

อสุรกายภูมิ โลกภูมิของภูติผีปีศาจชนิดต่าง ๆ มีกายละเอียด มีจิตและมี

เพศ

เปรตภูมิ โลกภูมิของเปรต มีกายละเอียด มีจิตและมีเพศ

นรกภูมิ โศกภูมิของสัตว์นรกที่มั่วแต่ทุกข์โดยส่วนเดียว มีกายละเอียด มีจิต และมีเพศ¹

มนุษย์และเทวดาจึงเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย ภูมิเดียวกัน คือ กามาวจรภูมิ หรือภูมิของหญิงชองเกี้ยวอยู่กับกามคุณ และมนุษย์จึงเป็นสัตว์ที่มีชีวิตแกว่งไกวอยู่ระหว่างโลก 2 โลก คือโลกแห่งความดีและโลกแห่งความชั่ว ซึ่งคอยทลายสมรรถนะทางศีลธรรมของมนุษย์ ตักศิลาของมนุษย์จึงอยู่ที่คำตอบสำหรับคำถามว่า มนุษย์เกิดมาทำไม คำตอบนั้นมีไต่ต่าง ๆ นานา สดแลวแก่ความรุดความเข้าใจในสภาวะของชีวิตของแต่ละคน และการที่มนุษย์ยังมีวิชาเกี่ยวกับเป้าหมายแห่งชีวิตของตนอยู่นั่นเอง ที่ทำให้มนุษย์ยังคงวนเวียนอยู่ในโลกแห่งความทุกข์อันไม่จบ ทานพุทธทาสถิกขุโคถิปปรายถึงหลักการของพุทธศาสนาที่มตอปัญหาว่า

ที่นี้มนุษย์เรานี้มีวิชาในซุกุทว่า ไมรวาเกิดมาทำไม นี้ขอฝากไว้ทก ๆ ทว่าวิชาของมนุษย์เรานักคือ ไมรวาเกิดมาทำไม มนุษย์มีวิชาทั้งโลกในซอกุทว่า ไมรวาเกิดมาทำไม พอเขวใจนึกเรอจนแล้ว ผลหรือปฏิกิริยาจะเกิดชุนอย่างซัดกันไปหมด ยุงกันไปหมด จนหันเหเขาหากันไมได้ ทว่าความเข้าใจกันไมได้ เพราะคางคนคางไมรวาเกิดมาทำไม ันึกเขาเอาเอง ตามความรู้สึกสามัญสำนึก คามอารมณทกระทบมาก นึกกลายเป็นวาคนหนึ่งกวาเกิดมาเพื่อความเอรคอรอยทางอายุคนะ ภายคุนะทหมายถึง ตา หู จมก ลิ้น กาย เนอหน่งนเพื่อความเอรคอรอยทางเนอหน่งอย่างทเรียกว่า กิณ คิม ราเวิงเตมท พรงนอจจะทายเสือกโคอย่างนเป็นคน หรือวาคกวานก็จะสรปวาเกิดมากเพอกิน เพอคาม เพอเกียรติ สำมก. นู กิณ กาม เกียรติ กิณ กามเกียรติ นูไมมันเพียงพอ เกิดมาเพอทานเอง ไมยอมรับเป็นอยางอน อักพวกหนึ่งจะไปโคส่งกวานิคทนอยกวาฉนเกิดมาเพอจะสร้างโลกนเหงคางม กถัวโลกนไมมีมนุษย์แล้วไมนาค มนุษย์จะมีอยในโลกนเพอทำโลกนเหงคางม หรือบางคนจะคิควา เราเกิดมาเพียงเพออย่าให้มนุษย์สูญพันธ อยางนกลองคิคคุเถิความมันยังคางกันเสี้ยวแล้ว ปฏิกิริยา

¹แสง จันทรังาม, พุทธศาสนวิทยา, (สำนักพิมพ์บรรณาคาร : 2512), หน้า 124-

แสดงออกของคนเหล่านี้อยู่ห่างกันมาก ทั้งนี้ยังมีความคิดที่สูงไปกว่านี้อีกกว่า ชาวพม่า
 เกิดมาเพื่อความดี เพื่อให้อุบัติความดีสูงสุดที่มนุษย์ควรจะได้รับอย่างน่าน่าสนใจอยู่
 เกิดมาเพื่อให้อุบัติความดีสูงสุดที่มนุษย์ควรจะได้รับ

พระพุทธศาสนาหลักทว่า เกิดมาเพื่อจะเอาชนะความทุกข์ เกิดมาเพื่อจะเอา
 ชนะโลกแล้วยังช่วยกันและกัน เอาชนะความทุกข์และช่วยกันเอาชนะโลก นีทานอยู่
 ในพวกไหน หรือจะพูดสั้น ๆ พุทธศาสนาพม่า เกิดมาเพื่อจะไต่หยดเกิดกันเสียที่
 อย่างน่ายังไต่¹

การที่มนุษย์จะเกิดมาเพื่อชนะความทุกข์ เกิดมาเพื่อเอาชนะโลกได้ ก็จำเป็นที่
 จะต้องทราบสาระธรรมของโลก ชีวิตและความทุกข์ตามความเป็นจริง เพื่อจะไต่หาทาง
 คับเหตุเกิดของโลกและความทุกข์แห่งชีวิตไต่ถูกคอง

ศูนย์วิทยพัทยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹พุทธศาสนิก, หัวข้อธรรมสัจจณา เรื่อง "ธรรมในฐานะเครื่องมือสร้างคน
 สร้างชาติ และสร้างโลก", วิวาทะ (ความเห็นไม่ตรงกัน) ระหว่าง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์
 ปราโมช กับท่านพุทธทาสภิกขุ, รวบรวมโดย อรุณ เวชสุวรรณ, (สำนักพิมพ์แพรวพิทยา
 2520), หน้า 36-38.